

HENRI BRUNING SCHRIJFT OVER:

Louis de Bourbon

HET is mij, ook tijdens de lectuur van „Vrouwen”¹⁾, het laatste, onlangs verschenen boek van Louis de Bourbon, niet recht duidelijk geworden of deze auteur nu talent bezit of niet. Natuurlijk hij bezit onmiskenbare kwaliteiten, maar ik mis, vrijwel doorlopend, twee essentiële dingen: oorspronkelijkheid en persoonlijkheid.

Ik heb de Bourbon's evolutie niet geheel gevolgd; misschien blijkt wel, als ik zeg, dat ik slechts zijn twee verzenbundels „Reisverhalen” en „Zwerving” ken, dat ik zijn ontwikkeling (bijna) geheel niet heb gevolgd, maar ik kan, na „Vrouwen”, nauwelijks gelooven dat ik een belangrijke periode gemist heb. Hetgeen intusschen geenszins wil zeggen, dat het werk van dezen auteur inmiddels geen belangrijke vorderingen zou hebben gemaakt.

„Reisverhalen” was weliswaar een persoonlijke uiting (het stond vol reminiscenties), maar het was verzorgd, gevoelig, de klank had onmiskenbaar karakter, de verzen waren gebouwd. „Zwerving” miste dit conscientieuse karakter welhaast ten eenenmale; het was vlak, slordig: haast- en maatwerk. „Poverito”, het uitvoerige, drie-deelig gedicht over den arme van Assisië, waarmede de bundel besloot, was vlakaf een onding: als gedicht zonder meer stom, en om de gesimuleerde bewogenheid waarmede het onderwerp behandeld was min of meer ergerlijk. Ik wil er u enkele strophen uit citeren:

„Gedenk, o Heer, dat één die U niet kende
maar groot verlangen droeg naar al Uw schoon
geen rust genoot in rookende tavernen
en afstand deed van heel zijn aardse loon.

Geen rust genoot en wyl hij groote liefde
moelzamer meedroeg op de straat
en in het huis, waar al gebeuren griede
zijn groot gemoed en bovenaardsche staat.

En was verwonderd, niet om menschenoogen,
want daarin vond hij zooveel laffen hoon
of voorgewaande vriendschap, snel bedrogen,
die treurnis neerwierp in zijn woon.” etc.

Enkele strophen verder zien we Franciscus gaan

„.....tot hen, waar zij in groote bosschen
tezamen, maar nochtans in enkelheid
armen heffend, U smeeken te verlossen
de wereld van zoo groote eenzaamheid.”

Het slot luidt aldus:

„Maar eenmaal sloten wolken om zijn schreden
en angstig tastte hij het donker af,
dat, vastgezogen aan zijn kille leden,
hem meetrok in een grondloos graf.

en eindelijk weer opgehoven, megedragen
uit kolken, zwart en grimmig-diep,
vond hij zijn ziel, die, moe van vragen,
donker in het verweerde lichaam sloop.

Dan zag zijn blik het land, het wonder-schoone
met luchten violet, met boomen blauw,
waarin zijn oogen en zijn handen bleven wonen,
verrukt van zilver-koele dauw.”

'n Dergelijke grove grappasserie (naar aanleiding van een heilige) vind ik, niet het minst uit artistiek oogpunt, verwerpelijk, hatelijk. Ongeveer uit dienzelfden tijd dateerde een prozawerk, „De Kruisberg” als ik mij den titel wel herinner, waarmede ik slechts oppervlakkig kennismaakte, doch dat zich op al even weinig verkwikkelijke wijze aan hooie religieusiteit te buiten ging.

„Vrouwen” nu, een bundel van vijf verhalen, is in zooverre een belangrijke vooruitgang geworden, dat de vorm zuiver en verzorgd is. Het is gelijkmatig, helder, welhaast koel geschreven. En niet alleen is elke religieuse grootspraak verdwenen, ook elk religieus sentiment is weggewaaid; het is net zoo plotseling uit zijn werk weggewaaid als het er eens binnenwaalde; het verwoel zoo spoorloos, dat men die periode van heilige ontroeringen nog slechts als een misverstand, een pose, een forceeren van zijn eigenlijkt wezen kan verstaan. Ook dit „einde” beteekent, artistiek gesproken, een „vooruitgang”: een zuivering.

Of de Bourbon evenwel een talent is waarop men verwachtingen kan bouwen, ik zou het, gelijk ik reeds zelde, ook na deze honderd zeventig baldzijden, niet kunnen zeggen.

De vijf verhalen, in dit boek samengevoegd, verrassen meer door hun curieus zich ontwikkelend verloop dan door een penetrante psychologie; zij zijn klaar, rustig van voordracht, maar de analyse, die steeds duidelijk de pretentie heeft uiterst scherpzinnig te zijn, is gemeenlijk het tegendeel van clairvoyant. De Bourbons werk wisselde — in de afgelopen jaren — wel van accent en thema, maar thema en accent verdiepten zich niet noemenswaard. 'n Enkel detail is plotseling verrassend scherp; plotseling treft een fijne (of navrante) notitie, maar gemeenlijk spelevaart hij slechts aan de oppervlakte zijner „diepzinnige” problematiek. Hij verstaat uitstekend de kunst vlot, eenigszins overrompelend, te ensceneeren; hij wekt voortdurend de suggestie de domeinen van het uitzonderlijke en zeer bijzondere te bewonen, maar het psychisch gebeuren daaronder verloopt maar poover en vaak banaal. Hij spreekt (maar hoeveel schraler) voortdurend met de stem van een ander: van Rilke, Gilliams, van Marsman soms; hij spreekt over thema's,

378ste STERFDAG VAN GOETZ
VON BERLICHINGEN

Den 23en Juli 1562 stierf in Hornberg de ridder met de ijzeren hand, Goetz von Berlichingen, die door Goethe's tooneelspel tot een van de meest populaire figuren is geworden van de Duitse geschiedenis. Goetz werd in het jaar 1480 op Jagsthausen aan de Jagst geboren en verloor op zijn 24ste jaar een hand tijdens een gevecht. Hij liet zich een ijzeren hand maken en nam in zijn latere leven nog deel aan menigen strijd. O.a. vocht hij ook tegen de Turken en de Franschen

over tragische problemen, die hem niet eigen zijn, die geen persoonlijk bezit werden; het schijnt alles dan, voor viervijfde geleend: geleende spullen die niet zonder smaak en bravuur, d.w.z. uiterst bescheiden (zonder grove grappasserie thans), gedragen worden.

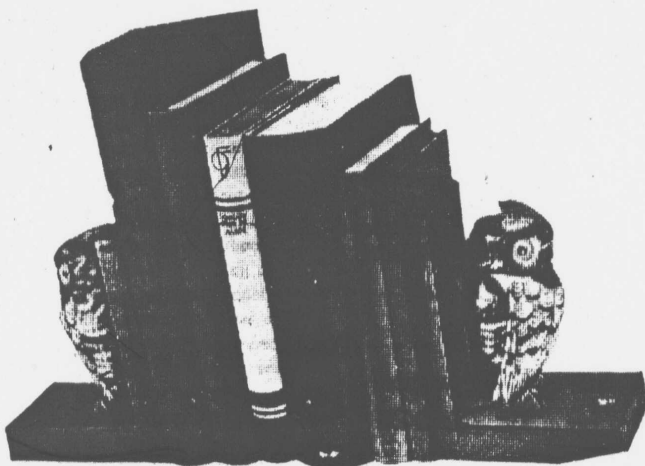
Er is, in dit werk een voortdurende tweeslachtigheid waar te nemen: een hang naar verfijning, cerebrialiteit en gecompliceerdheid, en een fond van argeloos sentimentaaliteit en onmiskenbare oppervlakkigheid. Men bespeurt deze tweeslachtigheid ook in het singulier verschijnsel, dat deze auteur, die verknocht blijkt aan Rilke, het eigen proza opdraagt aan Anton Coolen, Grooter tegenpolen dan Rilke en Coolen zijn nauwelijks denkbaar. Onwillekeurig rijst het vermoeden, dat hier 'n hachelijk-onzuivere waardeschatting in het spel is. Ik vind een dergelijke opdracht even zonderling en verdacht als een opdracht van het eigen werk aan Theun de Vries wanneer men duidelijk gebiologeerd wil schijnen door het proza van Marsman.

Ik wil hiermede geenszins zeggen dat Theun de Vries en Anton Coolen in hun genre geen deugdelijke scribenten zijn, maar het komt mij voor, bij een opdracht aan Coolen boven werk dat aan Rilke moet doen denken, dat men ofwel Rilke niet verstaat, ofwel de beteekenis van een overigens geenszins onverdienstelijk iemand als Coolen schromelijk overschat. En ik vrees, eerlijk gezegd, dat dit laatste bij de Bourbon het geval is. Ik vrees ook, dat Coolen hem au fond meer ligt, meer zegt, dan Rilke. Ik vrees dus ook, dat de Bourbon zich met zijn werk (nogmaals) in een verkeerde richting beweegt, en dat, voor zijn begaafdheid, in zijn huidige richting weinig mogelijkheden zijn weggelegd, dat hij hier, vrij spoedig, vastloopt.

Er is, in deze verhalenbundel, weinig waardoor men het vertrouwen kan zijn toegedaan, dat de Bourbon in het genre dat hij in „Vrouwen” trachtte te verwerkelijken, nog een opmerkelijke stijging zal bereiken. Wel valt uit veel de mogelijkheid van een snel afglijden naar een populair genre (dat overigens volstrekt niet onverdienstelijk hoeft te zijn) af te leiden. Zijn ingenieus en misleidend ensceneeren, met 'n tikje diepzinnigheid, 'n tikje sentimentaaliteit, 'n tikje bizarrerie, doet me reeds een populair auteur vermoeden, hoezeer ik hier de schijn tegen me weet.

Maar laat ons afwachten. Ik wensch niets liever dan bedrogen uit te komen.

HENRI BRUNING.

¹⁾ Louis de Bourbon, „Vrouwen”; Nijgh & van Ditmar N.V., Rotterdam.